

Рецензія
на дисертаційне дослідження
БАРУЛІНОЇ Ірини Юріївни
на тему: «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах
урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін», подане на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Баруліної Ірини Юріївни на тему «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін» є актуальним у контексті сучасних викликів економічного розвитку міських територій, забезпечення продовольчої безпеки та формування стійких моделей функціонування агробізнесу. В умовах трансформаційних змін економіки, що супроводжуються посиленням урбанізаційних процесів, децентралізацією та адаптацією до кліматичних змін, дослідження механізмів економічної стійкості міських агросистем набуває стратегічного значення.

Актуальність теми зумовлена необхідністю формування ефективних фінансово-економічних механізмів розвитку міських агросистем, що дозволять оптимізувати інвестиційні потоки, диверсифікувати джерела фінансування та забезпечити їхню стійкість у довгостроковій перспективі. Особливо важливим є вивчення економічної ефективності функціонування агросистем у міському середовищі, зокрема, через призму фінансових важелів підтримки малого та середнього підприємництва, застосування інноваційних фінансових інструментів та адаптацію до змін регуляторного середовища.

Дослідження є цінним у контексті розробки фінансових та організаційно-економічних механізмів залучення інвестицій у розвиток міських агросистем, що сприятиме розширенню підприємницьких можливостей, підвищенню рівня самозайнятості населення та оптимізації податкових надходжень до місцевих

бюджетів. З позицій сучасної економічної науки вивчення впливу міських агросистем на макро- та мікроекономічні показники регіонального розвитку сприяє розширенню наукового дискурсу щодо інтеграції агропромислового виробництва в економічну екосистему міст.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Баруліної Ірини Юріївни «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін» вирізняється чітко структурованою науковою логікою, глибокою аналітикою та комплексним підходом до вивчення досліджуваної проблематики. Робота містить три розділи, які послідовно розкривають теоретичні засади, оцінку економічної ефективності міських агросистем та обґрунтування механізмів їх розвитку в сучасних умовах.

У першому розділі сформульовано теоретико-методологічні засади функціонування міських агросистем. Важливим науковим внеском є систематизація еволюції міських агросистем від традиційних моделей до сучасних концепцій сталого розвитку. У межах понятійно-категоріального аналізу роботи розглянуто існуючі підходи до визначення міських агросистем, проведено критичний аналіз типологій та запропоновано авторське визначення поняття міських агросистем та національну типологію міських агросистем, що враховує їх функціональні та економічні особливості. Окремий інтерес становить дослідження політики підтримки міських агросистем у країнах Європи, що дозволяє адаптувати успішні інструменти фінансування, державної підтримки та просторового інтегрування агросистем у міську економіку.

Другий розділ містить ґрунтовний аналіз участі міських агросистем у забезпеченні сталого розвитку міських громад. Авторка досліджує їхню роль у досягненні глобальних цілей сталого розвитку, оцінює економічну ефективність діяльності, а також аналізує екосистемні послуги міських агросистем та їх економічний ефект. На основі економетричних методів проведено оцінку їхнього внеску у формування соціально-економічної стійкості громад, зокрема, через механізми підвищення рівня самозайнятості, створення доданої вартості

та інтеграції інноваційних бізнес-моделей. Важливим аспектом є визначення потенційних викликів та ризиків функціонування міських агросистем у забезпеченні сталого розвитку громад, включаючи фінансові, регуляторні та технологічні бар'єри.

Третій розділ присвячено економічному механізму забезпечення розвитку міських агросистем. Основним науковим результатом є розробка методичного підходу до оцінки ефективності міських агросистем, що представлений у вигляді Індексу сталості міських агросистем. Авторка детально обґрунтовує методику його розрахунку, характеризує систему індикаторів та апробує її на практиці, здійснюючи оцінку міських агросистем на основі емпіричних даних. Важливою складовою дослідження є рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансування, оптимізації податкових стимулів та розробки стратегій інтеграції міських агросистем у просторові плани розвитку територіальних громад. Запропоновані дисертанткою механізми враховують регіональні особливості, рівень інституційної підтримки та можливості диверсифікації джерел фінансування, що підвищує їхню практичну значущість для органів місцевого самоврядування, інвесторів та учасників міських агропроектів.

Узагальнюючи, структура дисертаційної роботи є логічно вибудованою, відображає послідовність дослідження від теоретичних засад до практичної апробації розробленої методики. Робота вирізняється високим рівнем наукової обґрунтованості, значною аналітичною складовою та вагомими практичними рекомендаціями щодо стимулювання розвитку міських агросистем у сучасних економічних умовах.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження вирізняється високим ступенем наукової обґрунтованості та достовірності отриманих результатів. У роботі застосовано комплексний методологічний підхід (с. 22-24), що поєднує системний аналіз, економіко-математичне моделювання, методи фінансового аналізу та

економетричного оцінювання, що дозволило отримати об'єктивні та верифіковані результати.

Ступінь обґрунтованості наукових положень забезпечується всебічним аналізом теоретичних засад розвитку міських агросистем, що ґрунтується на дослідженні міжнародного та вітчизняного наукового дискурсу, оцінці регуляторного середовища та механізмів фінансування міських агропроектів. Авторка провела критичний аналіз існуючих типологій міських агросистем (с. 64-71), враховуючи просторово-економічні особливості, а також запропонувала власний підхід до їх класифікації (с.71), що враховує соціально-економічні та екологічні характеристики.

Запропонований у роботі Індекс сталості міських агросистем є інноваційним методичним підходом, що дозволяє здійснювати кількісну оцінку ефективності агросистем у міських територіях на основі багатофакторного аналізу (с. 153-155). Використання 30 індикаторів (с. 158-198), згрупованих за трьома категоріями (економічні, екологічні та соціальні), забезпечує комплексний підхід до оцінювання впливу міських агросистем на соціально-економічний розвиток громад.

Важливою складовою достовірності результатів є емпірична апробація методики оцінки ефективності міських агросистем (с. 198 – 211) на основі зібраних первинних даних, отриманих шляхом анкетування, методу кейс-стаді, показників фінансової та операційної діяльності цих господарств (с. 155 – 158).

Обґрунтованість практичних рекомендацій щодо розвитку міських агросистем підкріплена глибоким аналізом інституційного середовища, інвестиційної привабливості міських агросистем та механізмів їх фінансової підтримки (с. 211-223). У дисертації запропоновано концепцію вдосконалення інструментів фінансування міських агросистем, зокрема, залучення інвестиційних фондів, інтеграцію податкових стимулів та диверсифікацію джерел фінансування через краудфандинг, грантову підтримку та державні субсидії (с.215-217).

Таким чином, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи є високим, а достовірність результатів

підтверджується використанням сучасного аналітичного апарату, емпіричною перевіркою гіпотез та верифікованими економічними розрахунками. Робота містить науково-методичні та практичні результати, що мають значний потенціал для подальшого використання у формуванні політики підтримки міських агросистем, розробці стратегій просторового планування територій та стимулюванні розвитку міського агробізнесу.

Наукова новизна отриманих результатів

Дисертаційне дослідження Баруліної Ірини Юріївни має значну наукову новизну, яка проявляється у розробці концептуальних та методологічних засад функціонування міських агросистем в умовах урбаністичного розвитку та кліматичних змін. Авторкою вперше сформульовано національне визначення поняття «міські агросистеми», яке адаптоване до соціально-економічних та екологічних умов України та слугує теоретико-методологічною основою для їхньої інтеграції у стратегічні документи розвитку територіальних громад.

Значущим внеском є розробка авторської типології міських агросистем, що дозволяє систематизувати існуючі форми господарювання та адаптувати міжнародний досвід до вітчизняних реалій. У роботі науково обґрунтовано критерії типологізації міських агросистем, що ґрунтуються на таких параметрах, як організаційно-правова форма, масштаби діяльності, джерела фінансування, рівень технологічної інтеграції та економічна модель функціонування. Це дозволяє здійснювати диференційовану оцінку ефективності міських агросистем та сприяє їх інтеграції у комплексні програми просторового планування територій.

Запропонована авторкою методика оцінки ефективності міських агросистем у форматі «Індексу стійкості міських агросистем» інтегрує економічні, екологічні та соціальні аспекти, що дозволяє здійснювати багатовимірну оцінку впливу агросистем на територіальні громади. Індекс включає комплексний набір індикаторів, які охоплюють такі параметри, як рівень фінансової стійкості, рентабельність діяльності, рівень залучення інвестицій, економічна окупність, екологічний вплив, соціальна згуртованість громади та інші критично важливі для оцінки сталого розвитку показники.

Удосконалено підходи до аналізу економічної ефективності міських агросистем, що включають використання фінансових коефіцієнтів, показників капіталізації та залучення зовнішнього капіталу, що дає змогу оцінити інвестиційну привабливість цих господарств.

Також розширено наукові засади забезпечення фінансово-економічної стабільності міських агросистем шляхом адаптації бізнес-моделей до сучасних викликів, включаючи зміну структури фінансування, диверсифікацію джерел доходів, впровадження механізмів державної підтримки, грантового фінансування та залучення венчурного капіталу. Авторка розглянула механізми функціонування міських агросистем у контексті циркулярної економіки, що сприяє ефективному використанню ресурсів, мінімізації відходів та створенню замкнених економічних циклів у міському господарстві.

Наукової цінності набули й розроблені практичні рекомендації щодо інтеграції міських агросистем у просторове планування територій, що забезпечує підвищення їхньої економічної ефективності, екологічної стійкості та соціального значення. Запропоновано механізми стимулювання розвитку міських агросистем у рамках політики місцевого економічного розвитку, що дозволяє органам місцевого самоврядування оптимізувати інструменти підтримки малого та середнього агробізнесу.

Дослідження також зробило вагомий внесок у розробку стратегій підтримки міських агросистем у контексті відновлення українських міст після воєнних руйнувань, що передбачає залучення інвестицій, використання державних та міжнародних фінансових механізмів, формування нових економічних кластерів на основі агроінновацій та імплементацію сучасних підходів до управління просторовим розвитком.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Баруліної Ірини Юріївни полягає у комплексному підході до аналізу економічних механізмів розвитку міських агросистем та їхньої інтеграції у стратегії просторового розвитку міських територій. Робота містить ґрунтовне теоретичне обґрунтування процесів фінансування, економічної

стійкості та інституційного забезпечення міських агросистем, що має значення для подальшого наукового розвитку концепції урбаністичного агробізнесу та адаптації аграрного сектору до умов міського середовища.

Теоретична значущість дослідження визначається розробкою концептуальних підходів до оцінки фінансової та економічної життєздатності міських агросистем, формування механізмів диверсифікації джерел фінансування та аналізу інвестиційної привабливості міських агропроектів. Запропоновані в роботі положення розширюють науково-методологічні засади дослідження міських агросистем як складової місцевого економічного розвитку, а також сприяють розвитку теорії сталого розвитку територіальних громад через інструменти просторового планування та агроекономічного моделювання.

Практичне значення дисертації проявляється у можливості використання отриманих результатів для розробки механізмів державної та муніципальної підтримки міських агросистем, створення інструментів фінансового стимулювання, розробки локальних стратегій просторового планування та підвищення ефективності інвестування у міське аграрне виробництво. Запропоновані авторкою рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування для формування політик підтримки міських агросистем, розробки цільових програм субсидування, механізмів пільгового кредитування та податкових стимулів для міських фермерських ініціатив.

Результати дослідження мають значний потенціал для застосування у процесі стратегічного планування розвитку регіонів, зокрема щодо оптимізації землекористування, формування механізмів інклюзивного економічного зростання та інтеграції міських агросистем у систему локальної продовольчої безпеки. Дисертаційна робота також є цінною для представників малого та середнього бізнесу, оскільки містить обґрунтовані рекомендації щодо вибору ефективних бізнес-моделей, інструментів фінансового управління та оцінки економічної доцільності реалізації аграрних проектів у міських умовах.

Окремо варто відзначити значущість результатів дослідження для освітньої та наукової діяльності. Запропоновані методичні підходи можуть бути використані у навчальних курсах з економіки сталого розвитку,

підприємництва, регіонального розвитку та фінансового менеджменту у сфері агробізнесу. Висновки дисертаційного дослідження мають потенціал для подальшої наукової апробації у рамках досліджень, присвячених аналізу економічної стійкості міських агросистем, оцінці їхнього впливу на соціально-економічний розвиток міст та розробці ефективних фінансових механізмів їхнього функціонування.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих працях підтверджується обсягом публікацій автора, які охоплюють основні теоретичні та методичні результати, а також результати емпіричної апробації дослідження. Зокрема, основні результати дослідження опубліковані у 16 наукових працях. Серед них 1 стаття у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, 7 публікацій у фахових наукових журналах України, а також 8 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

Публікації здобувача відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Це підтверджує належну апробацію результатів дослідження, їхню наукову обґрунтованість та визнання у професійній академічній спільноті. Загальний обсяг наукових публікацій відповідає встановленим критеріям та забезпечує достатню наукову валідність дисертаційного дослідження.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Детальне вивчення тексту дисертаційної роботи Баруліної Ірини Юріївни на тему «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін» дає підстави стверджувати, що ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання

дисертантом представленого наукового дослідження, не виявлено. Текст наукової роботи є оригінальним, усі цитати коректно позначені та вказані в списку використаних джерел.

Дискусійні положення і зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Баруліної Ірини Юріївни має комплексний міждисциплінарний характер і спрямоване на вирішення актуальних питань економічного обґрунтування міських агросистем, інтеграції їх у просторовий розвиток територій та оцінки їхнього впливу на стійкість міських громад. Разом із тим, попри високий рівень наукової обґрунтованості, структурованість та комплексність підходу, окремі аспекти дослідження викликають дискусію та потребують уточнення.

По-перше, в роботі значна увага приділена оцінці ефективності міських агросистем через економічні, екологічні та соціальні показники (с. 105 – 130), що безумовно є важливим науковим досягненням. Проте відсутній детальний аналіз механізмів фінансової підтримки міських агросистем на державному та місцевому рівнях. Було б доцільно розширити дослідження в напрямі оцінки ролі інструментів державного фінансування, муніципальних субсидій, пільгового кредитування та податкових механізмів стимулювання розвитку міських агропроектів. Запропоновані моделі фінансової стійкості міських агросистем мають значний потенціал, однак їхня адаптація до реальних умов економіки України залишається відкритим питанням.

По-друге, дисертантка акцентує увагу на інвестиційній привабливості міських агросистем (с. 107-110), проте недостатньо розкрито питання оцінки ризиків та фінансових бар'єрів, які можуть впливати на ефективність залучення капіталу. Це питання є особливо актуальним в умовах поствоєнного відновлення економіки України, коли приватні інвестори та міжнародні фінансові інституції розглядають інвестиції в агропромисловий сектор з точки зору мінімізації ризиків.

По-третє, у роботі значна увага приділяється просторовому плануванню територій у контексті інтеграції міських агросистем, що є безумовно важливим напрямом дослідження (с. 112-114). Однак, у роботі недостатньо враховано

питання економічної ефективності використання міських земель для агровиробництва в порівнянні з альтернативними варіантами використання територій. Відсутній глибокий економічний аналіз вартості використання міських земель під агросистеми у порівнянні з іншими видами господарської діяльності, що могло б дати більш обґрунтовану оцінку їхньої доцільності з точки зору муніципального управління.

По-четверте, окремі питання просторової інтеграції міських агросистем у локальні стратегії розвитку територіальних громад потребують глибшого розгляду. Варто було б більш детально розглянути механізми синергії між міськими агросистемами та іншими елементами міської інфраструктури, зокрема, у контексті розвитку інноваційних агропромислових кластерів, логістичних хабів та енергоефективних агропроектів.

По-п'яте, методика оцінки ефективності міських агросистем, запропонована авторкою, є доволі ґрунтовною та враховує комплексні економічні, екологічні та соціальні фактори (с. 158-198). Однак варто звернути увагу на необхідність адаптації запропонованих індикаторів до різних типів міських агросистем, зокрема, до моделей із високою часткою автоматизації та цифровізації. У роботі не повною мірою враховано роль цифрових платформ, фінтех-рішень та «розумних» технологій у підвищенні економічної ефективності міських агросистем.

Таким чином, зазначені зауваження не знижують загального наукового рівня роботи, а лише підкреслюють перспективність подальших досліджень у сфері фінансово-економічного забезпечення розвитку міських агросистем. Дисертація є вагомим внеском у дослідження економічної стійкості міських агросистем та формування ефективних механізмів їхньої інтеграції у систему міського господарства.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Баруліної Ірини Юріївни «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін» є комплексною науковою працею, що вирізняється високим рівнем актуальності, обґрунтованістю наукових положень та значним

освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами та доповненнями), Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами та доповненнями); Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12.01.2022 № 44 (зі змінами та доповненнями), а її авторка Баруліна Ірина Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 Економіка.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Кандидат економічних наук, доцент
кафедри підприємництва, обліку та фінансів
Херсонського державного
аграрно-економічного університету

Алла КАРНАУШЕНКО

Підпис к.е.н. доцента
Карнаушенко А.С. засвідчую
начальник відділу кадрів

Юлія ЯВОРСЬКА